

KRZYSZTOF KUŁAK

Uniwersytet Wrocławski

WSTRZYMANIE SKUTECZNOŚCI UCHWAŁY JAKO ZABEZPIECZENIE ROSZCZENIA O STWIERDZENIE NIEWAŻNOŚCI LUB UCHYLENIE UCHWAŁY WŁAŚCICIELSKIEGO ORGANU SPÓŁKI KAPITAŁOWEJ

Abstrakt: Opracowanie stanowi próbę zarysowania i uporządkowania istotnej z praktycznego punktu widzenia, acz wciąż niedostatecznie rozpoznanej przez naukę prawa i orzecznictwo problematyki zabezpieczenia roszczenia procesowego, polegającego na wstrzymaniu skuteczności (wykonalności) uchwał zgromadzeń właścicielskich spółek kapitałowych zaskarżonych w trybie przepisów Kodeksu spółek handlowych. Rozważania obejmują istotę tego sposobu zabezpieczenia, kwestie terminologiczne oraz jego przesłanki i dopuszczalność przy uwzględnieniu charakteru prawnego i przedmiotu uchwały oraz chwili udzielenia zabezpieczenia. Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że wbrew dość liberalnemu podejściu judykatury nie wszystkie uchwały i nie w każdych okolicznościach poddają się zabezpieczeniu polegającemu na wstrzymaniu ich skuteczności.

Słowa kluczowe: zabezpieczenie roszczenia, wstrzymanie skuteczności uchwały, wstrzymanie wykonania uchwały, uchwała, zgromadzenie wspólników, walne zgromadzenie, powództwo o uchylenie uchwały, powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały, zaskarżenie uchwały, spółka kapitałowa, spółka z o.o., spółka akcyjna

I. UWAGI OGÓLNE

Curantes iura iuvant. Jednakże dbałość o własne prawa zwykle nie ogranicza się do uzyskania korzystnego rozstrzygnięcia sądu. Temu, aby wykonanie orzeczenia uwzględniającego roszczenie albo realizacja tego ostatniego w inny sposób były możliwe, służy m.in. instytucja zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym. Obejmuje ona również roszczenia (powództwa) o stwierdzenie nieważności oraz o uchylenie uchwały właścicielskiego organu spółki kapitałowej¹. Po-

¹ Mowa tu o roszczeniach będących przedmiotem powództw o stwierdzenie nieważności sprzecznej z ustawą uchwały wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki akcyjnej) oraz o uchylenie uchwały wspólników (walnego zgromadzenia) sprzecznej z umową (statutem) spółki bądź dobrymi obyczajami i godzącej w interes spółki

mimo doniosłego znaczenia dla praktyki obrotu, złożonego charakteru prawnego, ustanowienia w KSH odrębnych, autonomicznych zasad zaskarżania wadliwych uchwał zgromadzeń właścicielskich spółek kapitałowych oraz — jak się okazuje — nasuwających się na tym tle wątpliwości, problematyka zabezpieczenia tego rodzaju roszczeń nie została poddana żadnej szczególnej regulacji prawnej. Jej namiastkę, o funkcji zbliżonej do zabezpieczenia roszczenia procesowego², stanowią przepisy art. 249 § 2 i art. 423 § 1 KSH, przyznające sądowi rejestrowemu — na wypadek zaskarżenia uchwały mającej stanowić podstawę wpisu w rejestrze — możliwość zawieszenia toczącego się przed nim postępowania rejestrowego w przedmiocie wpisu zmian wynikających z zaskarżonej uchwały.

Zwraca uwagę to, że zabezpieczenie omawianych roszczeń nie stało się również przedmiotem szerszej analizy piśmiennictwa, które ogranicza się w zasadzie do doraźnych rozważań formułowanych na tle orzeczeń zapadających w tego rodzaju sprawach. Instytucja ta jest bowiem w istocie kształtowana przez orzecznictwo w toku rozpoznawania spraw o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały, w oparciu o ogólną regulację art. 755 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego³ (przede wszystkim o jej początkowy fragment: „sąd udziela zabezpieczenia w taki sposób, jaki stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni”), poświęconą zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych, do których żądania te należą. W tym sensie, wobec niezwykle ogólnej, wręcz blankietowej formuły normatywnej stanowiącej podstawę prawną udzielanych zabezpieczeń, można powiedzieć, że omawiana instytucja jest przede wszystkim tworem praktyki orzeczniczej. Ma ona zresztą dość długą tradycję, ponieważ już pod rządami Kodeksu handlowego⁴ przyjmowano, że w ramach zabezpieczenia możliwe jest wstrzymanie wykonania uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej⁵.

Pomimo więc wątlej podstawy prawnej i niedostatecznego rozpoznania tej instytucji przez naukę prawa zabezpieczanie roszczeń związanych z zaskarżaniem uchwał jest faktem, który w obrocie gospodarczym trudno przeoczyć. Jak każde

lub mającej na celu pokrzywdzenie współnika (akcjonariusza). Roszczenia te są przewidziane odpowiednio w art. 252, 425, 249 i 422 ustawy z dnia 15 września 2000 r. — Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1577), dalej „KSH”. Dopuszczalność zabezpieczenia tego rodzaju roszczeń jest ogólnie uznawana w orzecznictwie i piśmiennictwie.

² Zob. A. Sikorska-Lewandowska, *Zabezpieczenie powództwa przez wstrzymanie wykonania uchwały odwołującej członka zarządu. Glosa do postanowienia SA w Gdańsku z dnia 25 lutego 2016 r.*, *V ACz 108/16*, „Glosa” 2016, nr 4, s. 37.

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2016 r., poz. 1822), dalej „KPC”.

⁴ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. — Kodeks Handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502).

⁵ M. Allerhand, *Kilka uwag o wyrokach konstytutywnych (dokończenie)*, „Polski Proces Cywilny” 1936, nr 11, s. 324. Kodeks handlowy, podobnie jak współcześnie KSH, nie przewidywał żadnej szczególnej regulacji dotyczącej zabezpieczenia powództwa o unieważnienie uchwały (art. 413 n.).

zabezpieczenie, także to może być udzielone zarówno w toku postępowania, jak i przed jego wszczęciem (art. 730 § 2 KPC), co jednak z uwagi na stosunkowo krótkie terminy do zaskarżenia uchwały zdarza się dość rzadko⁶.

Cel zabezpieczenia omawianych roszczeń sprowadza się do czasowego „zablokowania skutków” zaskarżonej uchwały, co w zasadzie jest równoznaczne z „doprowadzeniem do stanu sprzed jej podjęcia”⁷. W praktyce orzeczniczej zabezpieczenie roszczeń o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały przyjmuje postać zawieszenia przez sąd procesowy (orzekający w przedmiocie powództwa) postępowania rejestrowego dotyczącego zaskarżonej uchwały, wstrzymania skuteczności zaskarżonej uchwały albo wstrzymania jej wykonania⁸. Co ciekawe, środki te bywają stosowane równocześnie, o czym będzie mowa w dalszych uwagach.

II. ZAWIESZENIE POSTĘPOWANIA REJESTROWEGO

Jakkolwiek prowadzone rozważania poświęcone są problematyce zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu skuteczności zaskarżonej uchwały, względ na kompletność wyводу wymaga zarysowania jej szerszego tła. Składa się na nie również zagadnienie pierwszego z już przywołanych, stosowanych przez sądy sposobów zabezpieczenia i związanych z nim kontrowersji wyrastających przede wszystkim na tle regulacji KSH.

Większość wypowiedzi orzecznictwa i doktryny, poświęconych problematyce zabezpieczenia omawianych roszczeń, koncentruje się na zabezpieczeniu polegającym na zawieszeniu postępowania rejestrowego dotyczącego wpisu do rejestru przedsiębiorców zmian wynikających z zaskarżonej uchwały⁹. O zabezpieczeniu tym orzeka sąd procesowy, przed którym toczy lub będzie się toczyć właściwe postępowanie rozpoznawcze, i jako takie stanowi ono zabezpieczenie roszczenia w rozumieniu przepisów KPC. Zawieszenie postępowania rejestrowego orzekane w ramach zabezpieczenia przez sąd procesowy należy przy tym odróżnić od zawieszenia postępowania rejestrowego, o którym może postanowić sąd rejestrowy w trybie art. 249 § 2 i art. 423 § 1 KSH, a które — jak już sygnalizowano — nie stanowi formy zabezpieczenia roszczenia *sensu stricto*.

⁶ Zob. postanowienie SA w Łodzi z 10 kwietnia 2015 r., I ACz 393/15 i przytoczony w jego uzasadnieniu przebieg wcześniejszego postępowania.

⁷ Zob. A. Sikorska-Lewandowska, *Wstrzymanie skuteczności uchwały w przedmiocie zmian w składzie organów spółki kapitałowej*, MPH 2016, nr 4, s. 42.

⁸ W przypadku dwóch ostatnich sposobów zabezpieczenia należy odnotować znaczną dowolność w posługiwaniu się przez sądy tymi określeniami, o czym bliżej będzie mowa w dalszych uwagach.

⁹ Ta postać zabezpieczenia dotyczy oczywiście wyłącznie uchwał, których skutki takiemu wpisowi podlegają — zarówno konstytutywnego, jak i deklaratoryjnego.

Choć omawiana tu forma zabezpieczenia jest przez sądy stosowana od dawna, wątpliwości budzi to, czy sąd procesowy jest w ogóle władny wiążąco wpływać na bieg odrębnego postępowania toczącego się przed innym sądem (sądem rejestrowym), a właśnie do tego sprowadza się zawieszenie postępowania rejestrowego przez sąd procesowy. Stąd już o krok do naruszenia przez sąd procesowy niezależności i samodzielności orzeczniczej sądu rejestrowego.

Jako uzasadnienie odpowiedzi przeczącej na tak postawione pytanie wskazuje się regulację art. 249 § 2 i art. 423 § 1 KSH, która jako *lex specialis* względem ogólnych przepisów KPC dotyczących zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, udzielanego przez sąd procesowy, ma wyłączać stosowanie tych ostatnich, czyniąc sąd rejestrowy wyłącznie uprawnionym do zawieszenia toczącego się przed nim postępowania rejestrowego¹⁰.

Według poglądu mniej kategorycznego samo zawieszenie postępowania rejestrowego jest wprawdzie zastrzeżone dla sądu rejestrowego i następuje na podstawie przytoczonych przepisów KSH, ale stanowi prostą konsekwencję udzielonego przez sąd procesowy zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu wykonania zaskarżonej uchwały (wykonanie uchwały obejmuje tu m.in. zgłoszenie przez zarząd wniosku o dokonanie wpisu na jej podstawie oraz samo dokonanie takiego wpisu przez sąd rejestrowy)¹¹. W tym ujęciu wpływ sądu procesowego na bieg postępowania rejestrowego ma charakter jedynie pośredni, gdyż formalnie o zawieszeniu tego postępowania orzeka na zasadzie wyłączności sąd rejestrowy, uwzględniają-

¹⁰ Zob. W. Popiołek, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, s. 474; *idem*, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2009, s. 963; podobnie, choć z pewnymi wątpliwościami M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 469.

¹¹ Zob. uchwała SN z dnia 17 grudnia 2015 r., III CZP 91/15; postanowienie SA w Białymstoku z dnia 19 lipca 2011 r., I ACz 749/11. Zob. też E. Marszałkowska-Krześ, *Skutki zaskarżenia uchwały wspólników w spółce z o.o.*, PPH 1999, nr 4, s. 33–34; *eadem*, [w:] *Spółka akcyjna. Komentarz*, red. J. Okolski, Warszawa 2001, s. 352; A. Radwan, *Szantaż korporacyjny i sposoby jego ograniczenia de lege lata i de lege ferenda*, PPH 2003, nr 11, s. 24; J. Szwaja, [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2008, s. 1309–1313; A. Owczarewicz, *Zabezpieczenie powództwa o uchylenie bądź stwierdzenie nieważności uchwał organów właścicielskich spółek kapitałowych przez zawieszenie postępowania rejestrowego po nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego*, PS 2012, nr 11–12, s. 143; R. Pabis, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2017, komentarz do art. 249 KSH, nb. 21, który uznaje, że skutkiem wstrzymania wykonalności uchwały przez sąd procesowy jest niemożność dokonania wpisu przez sąd rejestrowy. Odmienne, za postanowieniem SA w Gdańsku z dnia 25 lutego 2016 r., V ACz 108/16, A. Sikorska-Lewandowska, *Zabezpieczenie...*, s. 37, która uznaje, że wstrzymanie skuteczności lub wykonalności uchwały podlegającej wpisowi do rejestru jest w ogóle niedopuszczalne, gdyż wiązałoby sąd rejestrowy i tym samym wyłączałoby jego wyłączną, wynikającą ze szczególnej regulacji KSH, kognicję w zakresie zawieszenia postępowania rejestrowego.

cy — zgodnie z art. 365 § 1 KPC — wstrzymanie wykonania zaskarżonej uchwały przez sąd procesowy jako przesłankę zawieszenia postępowania¹².

Na płaszczyźnie orzeczniczej te wątpliwości rozstrzygnął Sąd Najwyższy uchwałą z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 49/10, jednoznacznie opowiadając się za przyznaniem sądowi procesowemu możliwości zabezpieczenia roszczenia o stwierdzenie nieważności uchwały poprzez zawieszenie postępowania rejestrowego dotyczącego wpisu zmian z niej wynikających¹³. Pogląd ten, odwołujący się do art. 755 § 1 pkt 3 KPC (w brzmieniu obowiązującym do dnia 3 maja 2012 r.) umożliwiającego sądowi procesowemu „zawieszenie [...] postępowania wykonawczego”, z którym omawiana uchwała utożsamiała postępowanie rejestrowe, nie spotkał się jednak z powszechną aprobatą¹⁴. Trafnie też wskazano, że krytyczna ocena uzasadnianej w ten sposób konstrukcji zabezpieczenia zyskała dodatkowy argument wraz ze zmianą brzmienia wspomnianego art. 755 § 1 pkt 3 KPC, który obecnie nie stanowi już o „postępowaniu wykonawczym”, ale o „innym postępowaniu zmierzającym do wykonania orzeczenia¹⁵”, pod które to pojęcie nie sposób już podciągnąć postępowania rejestrowego.

Mimo że przywołana uchwała niewątpliwie oddziałuje na orzecznictwo sądów powszechnych¹⁶, zagadnienie to trzeba uznać za wciąż sporne¹⁷. Ponieważ

¹² Zob. W. Popiołek, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyzioł, komentarz do art. 249 KSH, uwaga 12, który obrazowo wskazał, że sąd procesowy jedynie „*de facto*” może zawiesić postępowanie rejestrowe poprzez udzielenie zabezpieczenia obejmujące wstrzymanie wykonalności uchwały. Zob. też K. Bilewska, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, wyd. 2, Warszawa 2017, komentarz do art. 423 KSH, nb. 7 i 9.

¹³ Zob. też omówienie uchwały K. Osajdy, *Zagadnienia prawne dotyczące przepisów kodeksu spółek handlowych rozpatrywane przez Sąd Najwyższy w 2010 r.*, „Glosa” 2011, nr 3, s. 12–14.

¹⁴ Zob. glosy krytyczne K. Skrodzkiego, *Glosa do uchwały SN z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 49/10*, PiP 2011, nr 12, s. 124–129; M. Marcysiaka, *Glosa do uchwały SN z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 49/10*, LEX/el. 2011; M. Godlewskiego, *Glosa do uchwały SN z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 49/10*, LEX/el. 2012. Omawiane rozstrzygnięcie pozytywnie ocenia z kolei A. Łazarewicz, *Spór o dopuszczalność zabezpieczenia powództwa o zaskarżenie uchwały wspólników spółki kapitałowej poprzez zawieszenie postępowania rejestrowego*, *Studia Prawno-Ekonomiczne*, t. XCIX, 2016, s. 103 n.; podobnie, jak się wydaje, T. Bogusz, K. Bilewska, *Zabezpieczenie roszczenia o stwierdzenie nieważności uchwały*, MPH 2011, nr 1, s. 5; M. Chomiuk, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, komentarz do art. 249 KSH, nb. 31.

¹⁵ Zob. A. Jakubecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do art. 730–1217*, red. A. Jakubecki, wyd. 7, Warszawa 2017, komentarz do art. 755 KPC, uwaga 8; Ł. Zamojski, *Dopuszczalność zawieszenia postępowania rejestrowego przez sąd procesowy w ramach zabezpieczenia powództwa o uchylenie/stwierdzenie nieważności uchwały organu właścicielskiego spółki kapitałowej*, „Glosa” 2015, nr 3, s. 65–66.

¹⁶ Zob. m.in. postanowienie SO w Warszawie z dnia 8 lutego 2011 r., XVI GC 15/11; postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 19 stycznia 2012 r., I ACz 45/12; postanowienie SA w Szczecinie z dnia 28 stycznia 2014 r., I ACz 62/14, z krytyczną glosą Ł. Zamojskiego, *op. cit.*, s. 63 n.; postanowienie SO we Wrocławiu z dnia 4 lutego 2014 r., X GC 55/14; postanowienie SA w Gdańsku z dnia 25 lutego 2016 r., V ACz 108/16.

¹⁷ Poza przywołanymi już głosami krytycznymi zob. S. Sołtyński, *Jak mniejszość nadużywa praw w spółkach akcyjnych*, „Rzeczpospolita” z 15 lutego 2017 r.; A. Kidyba, *Komentarz*

jednak doczekało się ono stosunkowo szerokiego omówienia w piśmiennictwie, a szczegółowe rozważania w tym zakresie wykraczałyby poza ramy niniejszego opracowania, na potrzeby tego wywodu wystarczy wskazać, że zgłaszane do uchwały Sądu Najwyższego zastrzeżenia nie są pozbawione racji, najbardziej przekonująca zaś jest koncepcja dopuszczająca zawieszenie postępowania rejestrowego wyłącznie przez sąd rejestrowy w trybie art. 249 § 2 lub art. 423 § 1 KSH i postrzegająca je jako środek zabezpieczenia *sui generis* orzekany przez ten sąd samodzielnie, co najwyżej w oparciu o przesłankę udzielenia przez sąd procesowy zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu wykonania (skuteczności) zaskarżonej uchwały¹⁸. Tym samym stosowanie tego rodzaju zabezpieczenia nie powinno być ograniczane wyłącznie do uchwał niepodlegających wpisowi do rejestru¹⁹. Niezależnie od tych wniosków trudno jednak nie dostrzec, że zabezpieczenie obejmujące zawieszenie postępowania rejestrowego przez sąd procesowy jest w praktyce orzeczniczej faktem, który w dalszych uwagach będzie w miarę potrzeby uwzględniany.

aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych, SIP LEX 2017, komentarz do art. 249 KSH, uwaga 6, oraz R. Pabis, [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. III B, *Spółka akcyjna. Komentarz art. 393–490*, red. A. Opalski, Warszawa 2016, komentarz do art. 423 KSH, nb. 14. Zob. też E. Marszałkowska-Krześ, *Zawieszenie postępowania rejestrowego jako zabezpieczenie roszczenia przez sąd orzekający w sprawie zaskarżenia uchwały będącej podstawą wpisu w rejestrze*, [w:] *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 1, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 920 n. Znamienne, że pogląd ten został uznany za budzący zastrzeżenia również w uchwale SN z dnia 17 grudnia 2015 r., III CZP 91/15. Zob. też postanowienie SA w Białymstoku z dnia 19 lipca 2011 r., I ACz 749/11, który w kontekście żądania udzielenia zabezpieczenia poprzez zawieszenie postępowania rejestrowego uznał, że skutek ten można osiągnąć poprzez wstrzymanie wykonania zaskarżonej uchwały.

¹⁸ Przekonującą argumentację w tym zakresie przedstawia R. Pabis, [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. III B, *Spółka akcyjna...*, komentarz do art. 423 KSH, nb. 15; zob. też M. Chomiuk, *op. cit.*, komentarz do art. 249 KSH, nb. 28 i 31, oraz przywołane tam orzecznictwo. Konstrukcja ta została również wskazana jako preferowana w uzasadnieniu uchwały SN z dnia 17 grudnia 2015 r., III CZP 91/15.

¹⁹ Udzielenie zabezpieczenia w postaci wstrzymania skuteczności (wykonania) uchwały podlegającej wpisowi do rejestru (konstytutywnemu lub deklaratoryjnemu) wydaje się okolicznością wręcz pożądaną, stanowiąc dla sądu rejestrowego łatwą do zidentyfikowania przesłankę zawieszenia toczącego się przed nim postępowania rejestrowego w trybie przepisów KSH. Z tym zastrzeżeniem wstrzymanie (zawieszenie) skuteczności uchwały wywołuje przede wszystkim konsekwencje materialnoprawne, zawieszenie postępowania rejestrowego (bez względu na to, jaki sąd miałby o tym postanowić) ma zaś przede wszystkim wymiar proceduralny, choć w przypadku wpisów o charakterze konstytutywnym zawieszenie postępowania pociąga za sobą również wstrzymanie zaistnienia skutków materialnoprawnych związanych z takim wpisem. Oba sposoby zabezpieczenia nie wykluczają się jednak ani nie zachodzi pomiędzy nimi konkurencja — zob. postanowienie SA w Białymstoku z dnia 6 sierpnia 2009 r., I ACz 591/09, w którym na tle zaskarżenia uchwały o podwyższeniu kapitału zakładowego trafnie wskazano, że możliwość zawieszenia postępowania rejestrowego na podstawie art. 423 § 1 KSH nie wyłącza możliwości stosowania przepisów KPC o zabezpieczeniu roszczeń w sprawach o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia spółki akcyjnej. Zob. też J. Szwaja, *op. cit.*, s. 1309–1313.

III.WSTRZYMANIE SKUTECZNOŚCI AWSTRZYMANIE WYKONANIA UCHWAŁY — ISTOTA ZABEZPIECZENIA I ASPEKT TERMINOLOGICZNY

Chociaż w świetle wypowiedzi orzecznictwa i doktryny za sporną uchodzi zasygnalizowana już kwestia zawieszenia postępowania rejestrowego, w istocie bardziej złożona i dyskusyjna okazuje się problematyka drugiego ze stosowanych w praktyce sposobów zabezpieczenia, tj. orzekanego przez sądy procesowe zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu skuteczności lub wstrzymaniu wykonania zaskarżonej uchwały (w obu przypadkach konstrukcja zabezpieczenia jest tożsama, co uzasadnia ich łączne rozpatrywanie). Paradoksalnie jednak nie przekłada się to na większe zainteresowanie piśmiennictwa²⁰. Co więcej, choć ten środek zabezpieczenia jest przez sądy orzekany stosunkowo często, trudno oprzeć się wrażeniu, że następuje to bez szczególnej refleksji jurydycznej. Stan ten zdaje się potęgować fakt, że wyłączną podstawą prawną tego rodzaju zabezpieczenia jest wspomniana już wcześniej ogólna formuła art. 755 § 1 zd. pierwsze KPC, co dodatkowo skutkuje niejednołitością pojęć i konstrukcji stosowanych w zapadających orzeczeniach.

Uwagę zwraca już znaczna swoboda, by nie rzec — niekonsekwencja, terminologiczna. W odniesieniu do omawianej postaci zabezpieczenia orzecznictwo i doktryna stosują bowiem różne określenia, mówiąc o „wstrzymaniu wykonania²¹”, „wstrzymaniu wykonalności²²”, „zawieszeniu wykonania²³”, „zawiesze-

²⁰ Zob. A. Sikorska-Lewandowska, *Zabezpieczenie...*, s. 30 n; eadem, *Wstrzymanie...*, s. 39 n. Zob. też W. Jurcewicz, *Legitymacja czynna odwołanych członków władz spółki do zaskarżenia uchwał zgromadzenia wspólników*, „Głosa” 2008, nr 1, s. 42–43, który jednak problematykę tę jedynie sygnalizuje.

²¹ Zob. postanowienie SO w Warszawie z dnia 8 lutego 2011 r., XVI GC 15/11; postanowienie SA w Białymstoku z dnia 19 lipca 2011 r., I ACz 749/11; uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 września 2013 r., III CZP 13/13; postanowienie SO we Wrocławiu z dnia 4 lutego 2014 r., X GC 55/14; postanowienie SA w Łodzi z 10 kwietnia 2015 r., I ACz 393/15; A. Sikorska-Lewandowska, *Zabezpieczenie...*, s. 30 n; M. Chomiuk, *op. cit.*, komentarz do art. 249 KSH, nb. 31; J. Jagiela, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. III, *Komentarz. Art. 730–1088*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, wyd. 6, Warszawa 2015, komentarz do art. 755 KPC, nb. 6. Wydaje się, że stosunkowo częste posługiwanie się tym określeniem jest wynikiem skojarzeń z pojęciem wstrzymania wykonania orzeczenia występującym na gruncie KPC (zob. m.in. art. 388, 396, 414, 1210 KPC).

²² Zob. R. Czerniawski, *Kodeks spółek handlowych. Przepisy o spółce akcyjnej. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2004, komentarz do art. 427 KSH, uwagi 1 i 2; A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Konstytucyjny charakter wyroku sądu stwierdzającego nieważność sprzecznej z umową uchwały wspólników; zaskarżenie uchwały spółki — glosa — III CZP 13/13*, MPH 2014, nr 1, s. 42; R.L. Kwaśnicki, P. Frelak, *Konstytucyjny charakter wyroku stwierdzającego nieważność uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej/zasady zaskarżania uchwał zarządu, rady nadzorczej i komisji rewizyjnej*, MOP 2014/1 (dodatek), s. 6; R. Pabis, [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, *op. cit.*, komentarz do art. 249 KSH, nb. 21; *idem*, [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. III B, *Spółka akcyjna...*, komentarz do art. 423 KSH, nb. 15; W. Popiołek, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, wyd. 7, Warszawa 2015, komentarz do art. 423 KSH, nb. 2.

²³ Zob. W. Jurcewicz, *op. cit.*, s. 42.

niu wykonalności²⁴ czy o „wstrzymaniu skuteczności²⁵” zaskarżonej uchwały. Rozróżnienie to tylko niekiedy jest stosowane świadomie, często zaś przytoczone wyrażenia wykorzystywane są zamiennie, nosząc znamiona przypadkowości²⁶. Z jednej strony zdaje się to wynikać z braku precyzyjnej podstawy prawnej tej postaci zabezpieczenia, a co za tym idzie — z faktu kształtowania jej przez orzecznictwo, z drugiej zaś potwierdza, że udzieleniu takiego zabezpieczenia zwykle nie towarzyszy szersza analiza prawna jej istoty i skutków.

Jakkolwiek więc mowa tu przede wszystkim o sądowym stosowaniu prawa, ukierunkowanym na osiągnięcie efektu praktycznego, warto bliżej przyjrzeć się przytoczonym określeniom. O ile bowiem rozróżnienie pomiędzy pojęciami wstrzymania i zawieszenia ma znaczenie drugorzędne (w obu przypadkach chodzi bowiem o czasowe wyłączenie, zablokowanie czy też „zamrożenie” określonych skutków uchwały), o tyle różnica pomiędzy pojęciami wykonania (wykonalności) i skuteczności uchwały jest zdecydowanie wyraźniejsza. Została ona zarysowana w uzasadnieniu uchwały SN z dnia 17 grudnia 2015 r., III CZP 91/15, w której dokonano rozróżnienia na uchwały wywierające skutek prawny z chwilą ich podjęcia oraz uchwały, które do wywołania skutku prawnego wymagają jeszcze „innego, dodatkowego aktu, w tym wpisu do rejestru²⁷”. W przypadku tych pierwszych zabezpieczenie powinno, według Sądu Najwyższego, polegać na wstrzymaniu ich skuteczności²⁸, tych drugich natomiast — na wstrzymaniu ich wykonalności. Warto zauważyć, że podział ten odpowiada w istocie rozróżnieniu na uchwały niepodlegające jakiegokolwiek postaci wykonania i w konsekwencji niepoddające się zabezpieczeniu polegającemu na wstrzymaniu wykonania oraz na uchwały

²⁴ Zob. postanowienie SA w Poznaniu z dnia 14 grudnia 2012 r., I ACz 1612/12. Określeniem takim posługuje się również W. Popiołek, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, komentarz do art. 249 KSH, uwaga 12.

²⁵ Zob. uchwała SN z dnia 17 grudnia 2015 r., III CZP 91/15; postanowienie SA w Krakowie z dnia 10 września 2012 r., I ACz 1277/12; A. Sikorska-Lewandowska, *Wstrzymanie...*, s. 39 n.

²⁶ Zob. np. postanowienie SO we Wrocławiu z dnia 4 lutego 2014 r., X GC 55/14, w którym sąd udzielił m.in. zabezpieczenia poprzez „wstrzymanie wykonania” zaskarżonej uchwały w sprawie umocowania oznaczonej w niej osoby do zawierania umów z członkami zarządu. Tymczasem uchwała taka, stanowiąca samoistną czynność prawną spółki o charakterze upoważniającym, skutkująca jedynie przydaniem osobie upoważnianej określonego umocowania, nie podlega wykonaniu w jakikolwiek sposób (w szczególności nie należy utożsamiać z wykonaniem uchwały ewentualnego zawierania przez osobę umocowaną umów z członkami zarządu, gdyż jest to po prostu korzystanie z przyznanego jej umocowania, a nie wykonywanie uchwały jako takiej). W konsekwencji należy stwierdzić, że uchwała ta podlegała nie „wstrzymaniu wykonania”, ale co najwyżej „wstrzymaniu skuteczności”; zob. jednak bliżej pkt VI. Podobne uwagi można odnieść do postanowienia SA w Poznaniu z dnia 14 grudnia 2012 r., I ACz 1612/12, w którym z kolei mowa o „zawieszeniu wykonalności” uchwał w sprawie powołania określonych osób do zarządu spółki.

²⁷ Choć nie zostało to wskazane w uzasadnieniu uchwały, chodzi tu wyłącznie o wpis konstytutywny. Do tej kategorii nie należą natomiast uchwały podlegające wprowadzie wpisowi, ale o charakterze jedynie deklaratoryjnym, chyba że wymagają one wykonania w inny sposób niż poprzez wpis do rejestru.

²⁸ Pojęcie to nie zostało jednak rozwinięte przez Sąd Najwyższy.

wymagające jakiejś formy wykonania, które może zostać wstrzymane właśnie w ramach zabezpieczenia.

Choć przywołany przez SN podział uchwał jest co do samej zasady prawidłowy, rygorystyczne wiązanie z nim dalszego rozróżnienia na zabezpieczenie obejmujące wstrzymanie skuteczności uchwały oraz zabezpieczenie obejmujące wstrzymanie jej wykonania wydaje się zabiegiem co najmniej sztucznym i niewnoszącym do analizowanej problematyki żadnej nowej treści, zwłaszcza w kontekście wątpliwości, które nasuwają się przy nieco bardziej wnikliwej analizie przesłanek i konsekwencji stosowania tego rodzaju zabezpieczeń czy choćby przy samej próbie określenia kryterium podziału uchwał na te „wykonalne” i te, które są „tylko skuteczne”. W przypadku obu wyróżnionych przez Sąd Najwyższy kategorii uchwał istota zabezpieczenia jest bowiem taka sama i sprowadza się do czasowego zablokowania (*de facto* uchYLENIA) wynikających z treści uchwały skutków prawnych, czy to w następstwie czasowego odjęcia jej waloru skuteczności (wstrzymania oddziaływania jej skutków), czy to w konsekwencji czasowego wyłączenia możliwości podejmowania na jej podstawie czynności wykonawczych (w tym konstytutywnego wpisu do rejestru), bez których nie wywoła ona zamierzonego efektu.

Skuteczność prawna uchwały (wywoływanie przez nią skutków prawnych przewidzianych w jej treści) jawi się zaś jako kategoria nadrzędna względem jej „wykonalności”. Koniecznym, wstępnym warunkiem wykonania uchwały jest bowiem jej skuteczność dotycząca m.in. tych elementów jej treści, z których wynika potrzeba podjęcia czynności wykonawczych, niezbędnych do wywołania przez uchwałę jej docelowego skutku. Każda uchwała z samego faktu jej podjęcia wywołuje określone skutki prawne, z tym że w przypadku uchwał podlegających wykonaniu skutki te sprowadzają się do przyznania uprawnienia i jednocześnie nałożenia na odpowiedni organ spółki obowiązku wykonania uchwały w celu doprowadzenia w ten sposób do ziszczenia się docelowego, właściwego skutku, który ma z niej wyniknąć. Oznacza to, że uchwała pozbawiona skuteczności nie może podlegać wykonaniu — brakuje bowiem podstaw do podjęcia czynności wykonawczych. Konsekwencją wstrzymania skuteczności uchwały wymagającej (nadającej się do) wykonania jest zatem również wstrzymanie, a ściślej — niemożność jej wykonania²⁹. To, czy w konkretnym przypadku wstrzymanie skuteczności uchwały obejmuje też wstrzymanie jej wykonania i na czym ono polega, wynika z przedmiotu (treści) zaskarżonej uchwały, czego rozpoznanie raczej nie nastręcza w praktyce większych trudności³⁰.

²⁹ Por. K. Bilewska, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, wyd. 2, komentarz do art. 423 KSH, nb. 8.

³⁰ Tym bardziej, że już teraz sądy, udzielając zabezpieczenia poprzez wstrzymanie wykonania zaskarżonej uchwały, poprzedzają zwykle na formule: „udziela zabezpieczenia roszczenia [...] poprzez wstrzymanie wykonania uchwały [...]”, nie precyzując w żaden sposób, na czym wstrzymanie tego wykonania ma polegać.

Wydaje się więc, że niezbyt precyzyjne, a co więcej, w praktyce stosowane niekonsekwentnie rozróżnienie na wstrzymanie skuteczności i wstrzymanie wykonania uchwały może być w sposób uprawniony zastąpione ogólnym pojęciem wstrzymania skuteczności zaskarżonej uchwały (ewentualnie zawieszenia skuteczności lub zawieszenia skutków³¹). W takim też znaczeniu jest ono wykorzystywane w dalszych rozważaniach. Poza walorem porządkującym z teoretycznoprawnego i logicznego punktu widzenia stosowanie jednolitego określenia na oznaczenie omawianego sposobu zabezpieczenia pozwoliłoby na uniknięcie wątpliwości interpretacyjnych co do prawidłowości udzielanych zabezpieczeń i sporów powodowanych przez odmienne rozumienie obu wykorzystywanych w praktyce pojęć³².

Dla porządku należy dodać, że tak rozumiane wstrzymanie skuteczności jest jedynym możliwym do zastosowania sposobem zabezpieczenia w przypadku zaskarżenia uchwał niepodlegających wpisowi do rejestru, zarówno tych bezpośrednio wywołujących skutki prawne, jak i tych, które podlegają jakiejś innej postaci wykonania (innej jednak niż wpis do rejestru).

IV. WSTRZYMANIE SKUTECZNOŚCI UCHWAŁY W WYMIARZE CZASOWYM

Na rozważenie zasługuje również czasowy aspekt wstrzymania skuteczności uchwały. Nie sposób bowiem podzielić zaprezentowanego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2015 r., III CZP 91/15 poglądu, zgodnie z którym wstrzymanie skuteczności zaskarżonej uchwały dokonane w ramach zabezpieczenia powództwa następuje od chwili powzięcia uchwały, czyli w istocie ze skutkiem wstecznym (*ex tunc*). Koncepcja ta, zakładająca w istocie retroaktywność konstytu-

³¹ Jakkolwiek wybór pomiędzy określeniami „wstrzymanie skuteczności” i „zawieszenie skuteczności” jest — wobec otwartej formuły art. 755 § 1 zd. pierwsze KPC — kwestią preferencji językowych, bardziej precyzyjne wydaje się właśnie to drugie wyrażenie. Intuicja znaczeniowa wiąże bowiem pojęcie wstrzymania z pewnym ciągiem czynności (procesem), czemu bliżej do wykonywania uchwały, podczas gdy pojęcie zawieszenia kojarzy się z określonym stanem (sytuacją), który można utożsamiać właśnie ze skutecznością uchwały (wywoływaniem przez nią określonych skutków prawnych).

³² Zob. np. postanowienie SA w Gdańsku z dnia 25 lutego 2016 r., V ACz 108/16, w którym przyjęto, że ze względu na przedmiot zaskarżonych uchwał należy odróżniać zabezpieczenie poprzez wstrzymanie ich wykonalności od zabezpieczenia poprzez wstrzymanie ich skuteczności, a nadto, że wobec związania sądu żądaniem wniosku o udzielenie zabezpieczenia (art. 738 KPC) błędne, w ocenie sądu, oznaczenie przez wnioskodawcę żadanego sposobu zabezpieczenia (tj. żądanie wstrzymania wykonalności uchwały zamiast żądania wstrzymania jej skuteczności, utożsamianego zresztą przez sąd z zawieszeniem postępowania rejestrowego) musi prowadzić do oddalenia wniosku. Podejście takie należy uznać za nadmiernie formalistyczne i nieuzasadnione, zwłaszcza w sytuacji, w której udzielenie zabezpieczenia następuje w oparciu o otwartą formułę art. 755 § 1 zd. pierwsze KPC, a znaczenie obu pojęć nie zostało przesądzone.

tutywnego orzeczenia sądu, jakim jest postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, nie tylko nie znajduje żadnej podstawy normatywnej, ale też nie daje się pogodzić z potrzebą zagwarantowania odpowiedniego poziomu pewności i bezpieczeństwa obrotu. Na pewno nie uzasadnia takiego zapatrywania regulacja art. 360 KPC. Wyrażona w nim zasada skuteczności postanowień — również tych w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia — od chwili ich wydania stanowi raczej argument za przyjęciem, że omawiany środek zabezpieczenia wywołuje skutek *ex nunc*³³. Z tego względu co do zasady należy wykluczyć możliwość udzielenia zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu skuteczności uchwały po zrealizowaniu się skutków prawnych w niej przewidzianych, w szczególności po jej wykonaniu. W przeciwnym razie zabezpieczenie to musiałoby oddziaływać na zdarzenia i stosunki prawne z mocą wsteczną (szerzej będzie o tym mowa w dalszych uwagach).

Większych trudności nie powinno natomiast nastroczać ustalenie końca obowiązywania tego środka zabezpieczenia. W zależności od wyniku procesu o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały oraz w braku odmiennego oznaczenia w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia będzie to najpóźniej chwila upadku zabezpieczenia określona w art. 744 lub art. 757 KPC. Warto jednak wskazać, że z uwagi na charakter omawianego zabezpieczenia i podlegającego mu roszczenia już prawomocne wyeliminowanie zaskarżonej uchwały z obrotu będzie w istocie skutkować ustaniem zabezpieczenia. Uchylenie albo stwierdzenie nieważności uchwały oznacza bowiem unicestwienie swoistego substratu zabezpieczenia, którym uchwała ta jest.

V. MECHANIZM WYWOŁYWANIA SKUTKÓW PRAWNYCH PRZEZ UCHWAŁĘ A DOPUSZCZALNOŚĆ ZAWIESZENIA JEJ SKUTECZNOŚCI

Przywoływana już uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2015 r., III CZP 91/15 skłania też do rozważenia kwestii samej dopuszczalności zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu skuteczności zaskarżonej uchwały. Wyrażoną w jej uzasadnieniu kategorię uchwał wywołujących skutek prawny „z chwilą ich podjęcia”³⁴ powiązano z tym sposobem zabezpieczenia bez żadnych dodatkowych zastrzeżeń. Jest to daleko idące uproszczenie, z którym nie można się zgodzić. Uszło bowiem uwadze Sądu Najwyższego, że wskazana kategoria uchwał nie jest wewnętrznie jednorodna, w konsekwencji czego nie wszystkie

³³ Odrębną zaś kwestią jest wyeliminowanie ewentualnych skutków uchwały, które powstały w okresie pomiędzy podjęciem zaskarżonej uchwały a wydaniem postanowienia o zabezpieczeniu.

³⁴ Ściślej, chodzi o uchwały wywołujące skutki prawne nie tyle z chwilą podjęcia, ile z mocy samego faktu ich podjęcia, bez potrzeby podejmowania jakichkolwiek czynności o charakterze wykonawczym. Jest bowiem oczywiste, że również uchwały tego typu mogą wywoływać skutki prawne w innej dacie niż data ich podjęcia, zastrzegając w swej treści późniejszy od tej ostatniej daty termin wejścia owych skutków w życie.

uchwały tego rodzaju mogą być poddane wstrzymaniu skuteczności w ramach zabezpieczenia roszczenia. Znamienne, że również w orzecznictwie i nauce prawa kwestia ta pozostaje niemal niezauważona³⁵.

W stanie faktycznym, na tle którego omawiane orzeczenie zapadło, chodziło o uchwały w sprawie odwołania dotychczasowego i powołania nowego członka zarządu spółki kapitałowej. W swoich rozważaniach Sąd Najwyższy dopuścił³⁶ udzielenie zabezpieczenia poprzez wstrzymanie skuteczności uchwał w tych sprawach³⁷. Podkreślił przy tym, że są to właśnie uchwały wywołujące skutek prawny z chwilą podjęcia, niewymagające żadnego wykonania, toteż ze względów natury terminologicznej niewłaściwe byłoby w tym przypadku mówienie o zabezpieczeniu polegającym na wstrzymaniu ich wykonalności. Dalej zaś wskazał, że w konsekwencji wstrzymania skuteczności zaskarżona uchwała będzie „pozostawać bez wpływu na skład zarządu” i to „od chwili jej podjęcia aż do ustania zabezpieczenia”, w następstwie czego „osoba odwołana z zarządu przez czas trwania zabezpieczenia będzie mieć nadal status członka zarządu, a osoba powołana nie uzyska w tym czasie tego statusu, z wszystkimi tego konsekwencjami w zakresie związanym z prowadzeniem spraw spółki i reprezentacji spółki³⁸”. Tezy te nie zostały jednak poparte refleksją na temat charakteru prawnego i wewnętrznej różnorodności wyróżnionej kategorii uchwał ani też faktycznych, a jakże daleko idących, konsekwencji zastosowania postrzeganej w ten sposób postaci zabezpieczenia.

Pogląd ten spotkał się ze słuszną, choć jednostkową, krytyką A. Sikorskiej-Lewandowskiej³⁹, która za niedopuszczalne uznała stosowanie zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu skuteczności względem uchwał zgromadzeń właścicielskich

³⁵ Wyjątkiem są tu opracowania A. Sikorskiej-Lewandowskiej, *Wstrzymanie...*, s. 39 n.; *eadem*, *Zabezpieczenie...*, s. 30 n.

³⁶ Dopuszczalność, co do samej zasady, udzielenia zabezpieczenia poprzez wstrzymanie skuteczności (wykonalności) uchwały w sprawach o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały oraz istota tego zabezpieczenia nie była w omawianym orzeczeniu przedmiotem bliższej analizy. Została ona założona niejako z góry w oparciu o niepieniężny charakter tych roszczeń, powiązanie z nim regulacji art. 755 § 1 KPC i oceny zawartej w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2013 r., III CZP 13/13.

³⁷ Ponadto Sąd Najwyższy wskazał — z czym co do samej zasady należy się zgodzić — że postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu skuteczności uchwały zaopatrzone we wzmiankę o wykonalności stanowi przeszkodę do dokonania w rejestrze wpisu zmiany wynikającej z zaskarżonej uchwały.

³⁸ Co ciekawe, na kilka lat przed omawianą uchwałą skutki takiego zabezpieczenia w postaci zawieszenia „wykonania uchwały” zarysował w niemal identyczny sposób, choć bez uzasadnienia, W. Jurcewicz, *op. cit.*, s. 42–43, wskazując, że „odwołanemu członkowi zarządu w okresie trwania zabezpieczenia przysługują wszystkie prawa oraz ciąży na nim wszystkie obowiązki związane z pełnioną funkcją” oraz „że mimo podjęcia uchwały odwołującej daną osobę z zarządu skutki tej uchwały w zakresie rejestracji (bądź wręcz w całości) zostaną zawieszone przez sąd, a wówczas osoba, której uchwała dotyczy, będzie nadal zobowiązana do wykonywania obowiązków członka zarządu”.

³⁹ Zob. glosa krytyczna A. Sikorskiej-Lewandowskiej, *Wstrzymanie...*, s. 39 n. Pomimo niezaprzeczalnej doniosłości praktycznej omawianego zagadnienia jest to w istocie jedyna odnosząca się do niego wypowiedź doktryny. Można doszukiwać się dość prozaicznej przyczyny tego stanu — ów

dotyczących zmian w składzie zarządu⁴⁰. Swoje stanowisko autorka uzasadniła wieloma argumentami, począwszy od specyfiki uchwał skutkujących zmianami w składzie zarządu (upatrywanej w skuteczności tych uchwał, *in casu* polegającej na udzieleniu i odebraniu mandatu członka zarządu, z chwilą ich podjęcia), poprzez konstytucyjny charakter wyroku stwierdzającego nieważność⁴¹ i uchylającego uchwałę, wyrażony w art. 731 KPC zakaz udzielania tzw. zabezpieczeń antycypacyjnych⁴², niedopuszczalność zastępowania właściwego orzeczenia w przedmiocie zgłoszonego roszczenia tymczasowym rozstrzygnięciem w przedmiocie zabezpieczenia, a skończywszy na braku interesu prawnego po stronie powoda (uprawnionego) w uzyskaniu takiego zabezpieczenia⁴³. Argumentem rozstrzygającym ma być jednak regulacja art. 249 § 2 i art. 423 § 1 KSH stanowiąca *lex specialis* względem

dyskusyjny pogląd został zaprezentowany jedynie wypadkowo, na marginesie właściwych rozważań dotyczących sedna podjętej przez Sąd Najwyższy uchwały.

⁴⁰ Jakkolwiek autorka wprost nie wypowiada się w tym względzie, wydaje się, że pogląd ten można rozciągnąć na wszystkie uchwały dotyczące zmian w składzie osobowym obieralnych organów spółek kapitałowych.

⁴¹ Zob. uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 września 2013 r., III CZP 13/13. Konstytucyjny charakter tych orzeczeń skutkuje tym, że do czasu prawomocnego stwierdzenia nieważności lub jej uchylenia uchwała jest ważna i wiążąca dla spółki, jej organów i osób trzecich. W konsekwencji, w ocenie autorki, nie jest możliwe choćby czasowe wstrzymywanie skutków uchwały postanowieniem o zabezpieczeniu.

⁴² Jest ono rozumiane jako tymczasowe przyznanie uprawnionemu ochrony takiej, jaką ma mu zapewnić orzeczenie uwzględniające zgłoszone roszczenie — tak E. Stefańska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, Art. 506–1217, red. M. Manowska, wyd. 3, Warszawa 2015, komentarz do art. 755 KPC, uwaga 5. Innymi słowy, chodzi o „prowizoryczne zaspokojenie uprawnionego” — tak A. Jakubecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do art. 730–1217*, red. A. Jakubecki, komentarz do art. 730¹ KPC, uwaga 7; *ibidem*, komentarz do art. 755, uwaga 2. W świetle art. 731 KPC oraz funkcji postępowania zabezpieczającego wskazuje się w piśmiennictwie, że zabezpieczenie antycypacyjne powinno być stosowane jedynie w wyjątkowych sytuacjach — tak E. Stefańska, *op. cit.*, komentarz do art. 755 KPC, uwaga 7.

⁴³ Autorka nie bez racji wskazuje, że interes taki, rozumiany zgodnie z art. 730¹ § 2 KPC jako niebezpieczeństwo uniemożliwienia lub poważnego utrudnienia wykonania zapadłego w sprawie orzeczenia lub osiągnięcia celu postępowania, w analizowanej kategorii spraw w istocie nie występuje. Celem postępowania w tych sprawach jest bowiem stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały, które nastąpi bez względu na to, kto w toku postępowania będzie pełnił funkcję członka zarządu. Podobne rozumienie interesu prawnego zostało zaprezentowane w postanowieniu SA w Krakowie z dnia 10 września 2012 r., I ACz 1277/12, w którym wskazano, że interes prawny w uzyskaniu omawianego sposobu zabezpieczenia nie wyraża się w okolicznościach „stanowiących oczywisty skutek zaskarżonej uchwały w postaci występowania przez powołanego prezesa zarządu w stosunkach zewnętrznych jako reprezentanta pozwanej spółki”. Wprawdzie na tle stanów faktycznych, które legły u podstaw przytoczonych ocen, zasługują one na aprobatę, rodzi się wątpliwość natury bardziej ogólnej, czy aż tak rygorystyczne pojmowanie interesu prawnego jest właściwe z punktu widzenia potrzeb obrotu. Por. jednak: postanowienie SA w Łodzi z 10 kwietnia 2015 r., I ACz 393/15, w którym istnienie interesu prawnego sąd wyjaśnił następująco: „niewstrzymanie podjętych na zgromadzeniu uchwał oznaczałoby ich żywot prawny, a to z kolei, w przypadku uwzględnienia powództwa, rodziłoby wątpliwości co do ważności podejmowanych w oparciu o te uchwały decyzji”. Por. też postanowienie SA w Białymstoku z dnia 19 lipca 2011 r., I ACz 749/11,

przepisów KPC i jednocześnie fakt, że uchwała w sprawie powołania (odwołania) członka zarządu podlega wpisowi (choćby deklaratoryjnemu) do rejestru⁴⁴. W ocenie autorki niedopuszczalne jest zatem stosowanie zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu skuteczności uchwały podlegającej wpisowi do rejestru, gdyż „powodowałoby [ono — przyp. K.K.] automatycznie bezprzedmiotowość” postępowania rejestrowego i „niweczyłoby kompetencję sądu rejestrowego do zawieszenia tego postępowania” w trybie przepisów KSH⁴⁵. Poglądowi temu towarzyszy nawet teza, że procedura przewidziana w art. 249 § 2 i art. 423 § 1 KSH została przez ustawodawcę pomyślana w celu „wykluczenia stosowania innych sposobów wstrzymywania skutków” takich uchwał⁴⁶.

Przeprowadzoną przez Sikorską-Lewandowską krytykę poglądu zaprezentowanego w przytoczonym orzeczeniu należy podzielić co do samej zasady. Podobnie przekonująca jest większość powołanych na jej uzasadnienie argumentów. Na podzielenie nie zasługuje jednak argument ostatni, w istocie uznający za podstawowe kryterium dopuszczalności stosowania omawianego środka zabezpieczenia to, czy dana uchwała podlega ujawnieniu w rejestrze (choćby deklaratoryjnemu), czy nie. Zapatrywanie to — chociaż zostało przez autorkę poprzedzone słusznym spostrzeżeniem, że uchwała w sprawie powołania (odwołania) członka zarządu wywołuje skutek w chwili podjęcia — zdaje się całkowicie pomijać zarówno tę właśnie okoliczność, jak i brak jakiegokolwiek znaczenia deklaratoryjnego wpisu do rejestru z punktu widzenia wywoływania przez uchwałę skutków prawnych.

Wpis o charakterze deklaratoryjnym lub jego brak w żaden sposób nie wpływa na skutki prawne wynikające z treści uchwały, czyli na jej skuteczność. Skutki te realizują się nie dlatego, że uchwała, a ściślej — zmiany z niej wynikające, jest ujawniana w rejestrze, ale wyłącznie dlatego, że została ona podjęta. Innymi słowy, jest to uchwała wywołująca skutki prawne *per se*, z mocy samego jej podjęcia, bezpośrednio, bez konieczności podejmowania jakichkolwiek dalszych czynności faktycznych lub prawnych, w tym wpisu do rejestru. Takie zresztą określenie istoty tego rodzaju uchwał jest bardziej precyzyjne niż stwierdzenie, że wywołują one skutek z chwilą podjęcia, które niepotrzebnie sprowadza problematykę wystąpienia skutku uchwały do aspektu czasowego.

Wpis deklaratoryjny niewątpliwie odgrywa ważną rolę z punktu widzenia pewności i bezpieczeństwa obrotu, jednak jego ewentualny brak w żaden sposób nie przekłada się na ograniczenie, a tym bardziej na wyłączenie, materialnoprawnych skutków uchwały. Jego brak stanowi dla innych uczestników obrotu co najwyżej informację o istnieniu sporu co do skuteczności danej uchwały, jednak sam przez się skuteczności tej nie wyłącza. Samo więc zawieszenie postępowania

w którym interes prawny określono jako „konieczność zapobieżenia nieodwracalnym skutkom prawnym, jakie mogą wiązać się z wykonaniem uchwały (art. 427 § 2 k.s.h.)”.

⁴⁴ Zob. A. Sikorska-Lewandowska, *Wstrzymanie...*, s. 45.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

rejestrowego zmierzającego do dokonania wpisu deklaratoryjnego (czy to przez sąd rejestrowy w trybie przepisów KSH, czy to w ramach wątpliwej praktyki zawieszania go przez sąd procesowy w ramach zabezpieczenia roszczenia) nie przyniesie, bo też nie może przynieść, takich samych efektów, jakie wywołuje wstrzymanie skuteczności uchwały, realizujące się przede wszystkim na płaszczyźnie stosunków materialnoprawnych. Liczenie na to, że sam brak deklaratoryjnego wpisu uchwały w rejestrze może stanowić zabezpieczenie równie efektywne, co wstrzymanie skuteczności uchwały przez sąd procesowy, jest nieuzasadnione, zwłaszcza że ryzyko niegodziwego wyzyskiwania skutków zaskarżonej uchwały zwykle dotyczy przede wszystkim osób związanych ze spółką (którym zawieszenie postępowania rejestrowego w niczym nie przeszkodzi), a w zdecydowanie mniejszym stopniu — osób trzecich, dla których brak wpisu będzie mieć zwykle znaczenie co najwyżej ostrzegawcze.

Podsumowując, należy podkreślić, iż to, że dana uchwała podlega ujawnieniu w rejestrze, nie stanowi argumentu uzasadniającego niedopuszczalność stosowania względem niej zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu jej skuteczności. Ocena ta nie uchybia jednak trafności zaprezentowanego przez przywołaną autorkę poglądu, że uchwała w sprawie powołania (odwołania) członka zarządu nie może być takim środkiem zabezpieczenia objęta, ani pozostałych argumentów podniesionych na jego uzasadnienie, z którymi w tym miejscu należy się ostatecznie zgodzić i do których w szczegółach wypada odesłać.

Ponieważ jednak przytoczony pogląd został ograniczony do uchwał w sprawie powołania (odwołania) członka zarządu, należy wskazać, że nie są to jedyne uchwały wywołujące skutek *per se* (bezpośrednio), które nie poddają się zabezpieczeniu polegającemu na wstrzymaniu skuteczności. Nie chodzi przy tym wyłącznie o uchwały w sprawie powołania (odwołania) członków innych obieralnych organów spółki, bo te bez wątpienia trzeba do tej grupy uchwał zaliczyć⁴⁷.

⁴⁷ To, że uchwały takie nie poddają się takiemu zabezpieczeniu, zostało pośrednio potwierdzone w wyroku SN z dnia 2 sierpnia 2007 r., V CSK 163/07, w którym na tle problematyki zabezpieczenia powództwa poprzez wstrzymanie wykonania uchwały o odwołaniu członków rady nadzorczej spółdzielni wskazano, że orzeczenie to nie może zastępować mandatu utraconego przez odwołanych członków tego organu. Na poparcie tej oceny przywołano postanowienie SN z dnia 1 lipca 1985 r., IV PPZ 2/85, OSNC 1986/3/42, w którym stwierdzono, że postanowienie o zabezpieczeniu powództwa o ustalenie bezskuteczności uchwały rady pracowniczej przedsiębiorstwa państwowego o odwołaniu ze stanowiska dyrektora przedsiębiorstwa państwowego nie może stanowić podstawy do pełnienia jego obowiązków, gdyż skutki odwołania wynikają z samego aktu odwołania.

VI. UCHWAŁY NIEPODDAJĄCE SIĘ ZABEZPIECZENIU POLEGAJĄCEMU NA WSTRZYMANIU ICH SKUTECZNOŚCI

Kryterium pozwalającego na wyróżnienie tej kategorii uchwał powinno się poszukiwać poza przedmiotem uchwał, odwołując się raczej do tego, czy dana uchwała — czy to ze względu na swój charakter prawny (jako samoistna czynność prawna), czy to w następstwie ziszczenia się bardziej złożonego stanu faktycznego, którego jest ona elementem — wywołała przypisywany jej skutek prawny jeszcze przed udzieleniem zabezpieczenia. Kategorię uchwał niepodlegających zabezpieczeniu polegającemu na wstrzymaniu ich skuteczności można bowiem, jak się wydaje, utożsamiać z dwiema grupami uchwał.

Po pierwsze, są to uchwały stanowiące samoistne czynności prawne spółki, tj. uchwały, których bezpośrednim skutkiem jest powstanie, zmiana lub ustanie stosunku prawnego (ewentualnie powstanie, ustanie lub zmiana w strukturze organizacyjnej jednostki organizacyjnej⁴⁸, zwykle spółki, w ramach której uchwała jest podejmowana). Chodzi tu o uchwały, które stanowią oświadczenie woli spółki, ukierunkowane na bezpośrednie, niewymagające działania innych jej organów, wywołanie tego rodzaju skutków, będące w istocie jednostronnymi czynnościami prawnymi spółki⁴⁹.

Jakkolwiek charakter prawny uchwał jako takich wciąż jest przedmiotem sporu⁵⁰, w ramach którego uchwałom organów spółek odmawia się nawet przymiotu oświadczeń woli (a konsekwencji przymiotu czynności prawnych)⁵¹, dominujące zapatrywanie uznaje jednak za czynności prawne te uchwały, które wywołują skutek prawny o charakterze zewnętrznym, tj. te, które kształtują stosunki prawne

⁴⁸ Chodzi tu o tzw. czynności kreujące — zob. bliżej J. Frąckowiak, *Handlowe czynności kreujące*, PPH 2008, nr 12, s. 4 n.

⁴⁹ Zob. jednak J. Frąckowiak, *Uchwały organów spółki kapitałowej a czynności prawne dokonywane przez tę spółkę*, [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010, s. 109 n.; *idem*, *Handlowe...*, s. 11–15; *idem*, *Uchwały zgromadzeń wspólników spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą*, PPH 2007, nr 11, s. 6–8, który uchwały uznaje za swoiste czynności konwencjonalne, odmawiając im charakteru czynności prawnych (nawet, jeżeli są one jedynym składnikiem stanu faktycznego ujmowanego jako czynność prawna) i oświadczeń woli.

⁵⁰ Poglądy na temat charakteru prawnego uchwały omawia, począwszy od okresu międzywojennego, E. Marszałkowska-Krześ, *Charakter prawny uchwały*, PPH 1998, nr 6, s. 23 n. Z nowszych wypowiedzi doktryny zob. G. Wolak, *O charakterze prawnym uchwał wspólników oraz organów spółek handlowych — uwag kilka*, „Prawo Spółek” 2010, nr 9, s. 37 n.

⁵¹ Zob. J. Frąckowiak, *Uchwały organów...*, s. 109 n.; *idem*, *Uchwały zgromadzeń...*, s. 6–8; D. Kulgawczuk, *Uchwały nieistniejące — ujęcie systemowe*, cz. 1, „Prawo Spółek” 2009, nr 9, s. 7–8; A.W. Wiśniewski, *Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny*, t. 3, Warszawa 1993, s. 216; S. Wróblewski, *Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 października 1920, Dz. Ust. N. 111 poz. 733, wraz z rozporządzeniami wykonawczymi*, Kraków 1921, s. 79.

spółki z osobami trzecimi⁵². Uchwały tego typu nie są liczne, zwykle bowiem uchwała organu właścicielskiego stanowi dopiero część składową oświadczenia woli spółki (składanego za nią przez organ reprezentacji) lub element szerzej ujmowanego stanu faktycznego (obejmującego dodatkowo np. wpis do rejestru), który dopiero w całości może być kwalifikowany jako czynność prawna. Niemniej jednak możliwe jest zidentyfikowanie tego rodzaju uchwał w przepisach KSH. Są to uchwały, których skutek prawny wynika bezpośrednio z ich treści i następuje z mocy samego faktu ich podjęcia, bez potrzeby dokonywania jakichkolwiek dalszych czynności przez inne organy spółki lub podmioty spoza struktury organizacyjnej spółki (np. sąd rejestrowy). Najbardziej oczywistym przykładem są tu wspomniane już wcześniej uchwały w sprawie powołania (odwołania) członków obieralnych organów spółki. Skutek w postaci przydania lub odebrania mandatu do pełnienia funkcji członka danego organu (powstania lub ustania prawnego stosunku członkostwa w obieralnym organie spółki) wynika w tym przypadku wprost z treści uchwały i realizuje się na linii spółka–osoba powoływana (odwoływana) automatycznie, bez potrzeby przedsięwzięcia jakichkolwiek innych działań.

Podobnie należy kwalifikować uchwałę zgromadzenia wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością albo walnego zgromadzenia spółki akcyjnej w sprawie powołania (odwołania) pełnomocnika do reprezentowania spółki w umowie z członkiem zarządu lub w sporze z nim (art. 210 § 1 i art. 379 § 1 KSH). I w tym przypadku stosunek prawny pełnomocnictwa pomiędzy spółką a pełnomocnikiem nawiązuje się (wygasa) wprost i wyłącznie na mocy podjętej uchwały (następuje udzielenie umocowania do działania w imieniu spółki lub jego odebranie). Z taką samą sytuacją mamy do czynienia w przypadku uchwały wspólników (walnego zgromadzenia) o ustanowieniu pełnomocnika do reprezentowania spółki w sporze dotyczącym uchylenia lub stwierdzenia nieważności uchwały wspólników (art. 253 § 1 i art. 426 § 2 KSH).

Uogólniając, można wskazać, że w wypadku tego rodzaju uchwał niedopuszczalność wstrzymania ich skuteczności w ramach zabezpieczenia roszczenia jest konsekwencją ich charakteru prawnego, jako dokonanych, „skończonych” czynności prawnych, które wywołują przypisywany im skutek prawny z mocy samego faktu ich podjęcia.

⁵² Zob. m.in. P. Antoszek, *Charakter prawny aktu głosowania wspólnika spółki kapitałowej*, „Prawo Spółek” 2005, nr 9, s. 4; K. Bilewska, M. Warzecha, *Dopuszczalność stosowania art. 58 § 3 k.c. do uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych — polemika*, PPH 2010, nr 7, s. 54; R. Flejszar, S. Koczur, *Moc wiążąca uchwał organów spółek kapitałowych wobec osób trzecich*, „Prawo Spółek” 2009, nr 7–8, s. 2–3; M. Ganobis, *Uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych a pojęcie czynności prawnej*, MoP 2007, nr 23, s. 1293 n.; M. Spyra, [w:] *System Prawa Handlowego. Prawo spółek handlowych*, t. 2B, red. S. Włodzka, Warszawa 2007, s. 406. Zob. też S. Sołtysiński, *Charakter prawny uchwał rady nadzorczej*, [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010, s. 957–958; *idem*, *Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni?*, PPH 2006, nr 2, s. 4.

Drugą grupę uchwał, względem których zabezpieczenie obejmujące wstrzymanie ich skuteczności nie może być stosowane, stanowią uchwały będące jedynie składnikiem oświadczenia woli spółki albo elementem szerszego stanu faktycznego składającego się na określoną czynność prawną, których skutek prawny został już „zrealizowany” („skonsumowany”) w następstwie złożenia przez spółkę oświadczenia woli albo dopełnienia się owego stanu faktycznego kwalifikowanego jako określona czynność prawna. Przykładem może być tu uchwała wspólników (walnego zgromadzenia) w sprawie „wyrażenia zgody” na nabycie lub zbycie przez spółkę nieruchomości, wymagana przez przepisy art. 228 pkt 4 i art. 393 pkt 4 KSH.

Oczywiście nie jest to uchwała podlegająca wykonaniu w tym sensie, że nabycie lub zbycie danej nieruchomości przez spółkę (reprezentowaną już przez zarząd) miałyby stanowić jej realizację. Nie podlega ona też wpisowi, choćby deklaratoryjnemu, do rejestru. Uchwała ta wywołuje przypisywany jej skutek prawny (polegający na umożliwieniu zarządowi spółki złożenia prawnie skutecznego oświadczenia woli) w sposób bezpośredni (automatyczny), z samego faktu jej podjęcia, jest więc w pełni skuteczna *per se*. Sama jednak — w przeciwieństwie do grupy uchwał omówionych wcześniej — nie jest czynnością prawną (oświadczeniem woli), a jedynie jej składnikiem, wymogiem skuteczności czynności prawnej spółki (składanego przez jej zarząd oświadczenia woli)⁵³. Dopóki czynność prawna spółki bazująca na zgodzie wyrażonej w owej uchwale nie zostanie dokonana, dopóty możliwe wydaje się udzielenie zabezpieczenia obejmującego wstrzymanie jej skuteczności. Wówczas bowiem prawny skutek jej podjęcia (polegający na umożliwieniu zarządowi spółki skutecznego dokonania określonej czynności prawnej), choć obowiązujący — co do zasady — od chwili podjęcia uchwały, nie został jeszcze zrealizowany. Wciąż zatem istnieje swoisty substrat zabezpieczenia mającego obejmować wstrzymanie skuteczności (skutku prawnego) uchwały. Możliwość ta odpada wraz z dokonaniem przez spółkę czynności prawnej, ponieważ z tą chwilą ostatecznie ziszcza się skutek uchwały i nie ma już czego wstrzymywać (choć w sensie ogólnym uchwała pozostaje oczywiście prawnie skuteczna). W takiej sytuacji próba wstrzymywania skuteczności (skutków) uchwały byłaby *de facto* równoznaczna z próbą wzruszania czynności prawnej dokonanej przez spółkę w oparciu o zgodę w niej wyrażoną, co rażąco wykraczałoby poza funkcję zabezpieczenia roszczenia o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały. W tym więc przypadku — inaczej niż przy uchwałach stanowiących samoistne czynności prawne — niedopuszczalność omawianego sposobu zabezpieczenia nie jest wynikiem charakteru prawnego samej uchwały (jako uchwały skutecznej *per se*), ale konsekwencją zrealizowania (wypełnienia) się skutku, do którego dana uchwała miała ostatecznie doprowadzić.

⁵³ Zob. bliżej J. Frąckowiak, *Charakter prawny uchwał organów spółek kapitałowych a ich zaskarżalność*, PPH 2014, nr 9, s. 28.

Podobny wniosek można również odnieść do zagadnienia dopuszczalności zabezpieczenia uchwał, które podlegają jakiejś formie wykonania, w tym wpisowi (konstytutywnemu) do rejestru (warto przy tym zauważyć, że i te uchwały mogą stanowić element pewnego szerszego stanu faktycznego, kwalifikowanego jako czynność prawna). W tym przypadku sformułowana już ocena wydaje się nawet bardziej oczywista. Jeżeli bowiem zabezpieczenie miałoby polegać na wstrzymaniu skuteczności (wykonania) uchwały z istoty swej „wykonalnej”, to oczywiście będzie ono mogło być udzielone tylko dopóty, dopóki uchwała ta nie zostanie wykonana. Po wykonaniu uchwały nie ma wszak czego wstrzymywać. Przykładem może być tu uchwała w sprawie podwyższenia (obniżenia) kapitału zakładowego, która ów docelowy skutek wywrze dopiero z chwilą dokonania wpisu do rejestru. W razie ujawnienia w rejestrze wynikających z niej zmian próby uzyskania zabezpieczenia poprzez wstrzymanie jej skuteczności (wykonania) będą bezprzedmiotowe, co jednak oczywiście nie wyłączy dopuszczalności domagania się stwierdzenia nieważności lub uchylenia samej uchwały w drodze stosownego powództwa.

Jako inny przykład można wskazać uchwałę o podziale zysku (wypłacie dywidendy), która również podlega wykonaniu, choć już nie poprzez wpis w rejestrze. Po dokonaniu przez zarząd przewidzianego w jej treści podziału zysku wstrzymanie jej skuteczności (wykonania) w ramach zabezpieczenia powództwa stanie się, rzecz jasna, niemożliwe.

VII. WSTRZYMANIE SKUTECZNOŚCI UCHWAŁY W ŚWIETLE ZAKAZU UDZIELANIA ZABEZPIECZEŃ ANTYCYPACYJNYCH ORAZ PRZESŁANKI INTERESU PRAWNEGO W UZYSKANIU ZABEZPIECZENIA

Ewentualne zabezpieczenie mające polegać na wstrzymaniu skuteczności uchwał należących do obu wyróżnionych kategorii stanowiłoby w istocie próbę podważenia (unicestwienia) skutków prawnych, które już nastąpiły, tzn. zostały przez te uchwały wywołane, czy to w następstwie samego ich podjęcia, czy to w następstwie dokonania czynności prawnej lub dopełnienia stanu faktycznego, którego elementem składowym dana uchwała była. Takie rozstrzygnięcie — choć z założenia wydane w celu zapewnienia uprawnionemu jedynie tymczasowej ochrony prawnej — w istocie wyprzedzałoby merytoryczne orzeczenie w przedmiocie stwierdzenia nieważności lub uchylenia zaskarżonej uchwały, prowadząc najczęściej do trudnych do przewidzenia i odwrócenia (w razie oddalenia powództwa albo upadku lub uchylenia bądź zmiany zabezpieczenia) konsekwencji zarówno w wewnętrznej, jak i zewnętrznej sferze funkcjonowania spółki, co z kolei godziłoby w pewność i bezpieczeństwo obrotu. Tym samym zabezpieczenie takie stwarzałoby względem sytuacji wytworzonej już przez zaskarżoną uchwałę nowy,

prowizoryczny stan, typowy dla tzw. zabezpieczeń nowacyjnych, nabierając przy tym aż nadto wyraźnych cech co do zasady niedopuszczalnego zabezpieczenia antycypacyjnego.

Jakkolwiek na skutek nowelizacji z 2012 r. dodany został przepis art. 755 § 2¹ KPC wyłączający zakaz udzielania antycypacyjnego zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, gdy jest ono „konieczne dla odwrócenia grożącej szkody lub innych niekorzystnych dla uprawnionego skutków”, na uwagę zasługują dwie kwestie. Po pierwsze, owa szkoda lub inne negatywne skutki mają dopiero zagrażać uprawnionemu, a zatem już po ich wystąpieniu — a z tym właśnie będziemy mieć do czynienia w przypadku uchwał, które swój skutek już wywołały — wyłączenie tego zakazu przestaje obowiązywać⁵⁴. Po drugie, szkoda lub inne niekorzystne następstwa mają odnosić się do osoby uprawnionego, co w sprawach wynikających z zaskarżenia uchwały będzie raczej rzadkością; zwykle bowiem podnoszony jest argument, że brak zabezpieczenia zagraża samej spółce, jej majątkowi lub relacjom prawnym z osobami trzecimi. Jest więc mało prawdopodobne, aby żądający udzielenia zabezpieczenia był w stanie wykazać spełnienie tej przesłanki (w świetle dotychczasowej praktyki orzeczniczej odrębną kwestią jest to, czy sąd rozpoznający taki wniosek w ogóle dostrzeże, iż żądane zabezpieczenie jest faktycznie zabezpieczeniem antycypującym rozstrzygnięcie mające dopiero zapaść w sprawie).

W tym kontekście warto też przywołać wspomniany już wcześniej, a podnoszony niekiedy, choć rzadko, w orzecznictwie i piśmiennictwie argument dotyczący braku interesu prawnego w uzyskaniu takiego zabezpieczenia po stronie osoby skarżącej uchwałę. W świetle przewidzianej w art. 730¹ § 2 KPC definicji interesu prawnego wydaje się, że rzetelne zbadanie przez sąd tej przesłanki uzyskania zabezpieczenia powinno w większości przypadków skutkować oddaleniem wniosku o jego udzielenie. Jednocześnie, zważywszy na możliwą różnorodność stanów faktycznych potencjalnie uzasadniających udzielenie zabezpieczenia polegającego na wstrzymaniu skuteczności zaskarżonej uchwały, trzeba stwierdzić, że zbyt wąskie rozumienie interesu prawnego na gruncie postępowania zabezpieczającego mogłoby prowadzić do daleko idącego wniosku, iż w sprawach o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały zabezpieczenie roszczenia w trybie przepisów KPC w ogóle nie jest możliwe, co stanowiłoby całkowite zaprzeczenie dotychczasowej praktyki orzeczniczej. Zagadnienie to, dotychczas sygnalizowane w judykaturze i doktrynie jedynie wpadkowo, niewątpliwie zasługuje na odrębne, kompleksowe opracowanie.

⁵⁴ Tak, jak się wydaje, A. Jakubecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do art. 730–1217*, red. A. Jakubecki, komentarz do art. 755, uwaga 4.

VIII. PODSUMOWANIE

Niezależnie od kontrowersji dotyczących praktyki zawieszenia przez sądy procesowe postępowań rejestrowych dotyczących wpisów zmian wynikających z zaskarżonych uchwał, przegląd orzecznictwa dotyczącego zabezpieczania roszczeń o stwierdzenie nieważności lub uchylenie uchwały właścicielskiego organu spółki kapitałowej poprzez wstrzymanie ich skuteczności (wykonania) skłania do wniosku, że zabezpieczenie to jest nierzadko udzielane w warunkach niezrozumienia istoty tej instytucji lub niedostatecznego rozpoznania konsekwencji jego zastosowania w konkretnej sprawie.

Nie chodzi bynajmniej o to, że zabezpieczenie tego typu można uzyskać zbyt łatwo. Obrót gospodarczy obfituje przecież w stany faktyczne, które rzeczywiście mogą uzasadniać jego udzielenie. Chodzi tu raczej o problem pewnego niedostatku refleksji prawniczej w procesie stosowania prawa, która ustępuje myśleniu schematycznemu, nie dotykającemu sedna problemu. Jakkolwiek bowiem nie sposób przecenić wartość uzyskanego we właściwym czasie zabezpieczenia roszczenia, zwłaszcza w sprawach tak złożonych, jakimi często są sprawy wynikające z zaskarżenia uchwał, rozstrzygnięcie w tym przedmiocie nie może następować w myśl zasady *exitus acta probat*. Potrzeba udzielenia tymczasowej ochrony prawnej stronie skarżącej uchwałę nie powinna przysłać sądowi orzekającemu o zabezpieczeniu tego, że obowiązany będzie spółka, uczestnik obrotu handlowego uwikłany w liczne, różnorodne relacje prawne, które powstały przed i będą trwać w toku procesu oraz po jego zakończeniu, relacje, na które żądane zabezpieczenie może mieć poważny, nieodwracalny, również negatywny wpływ. Tymczasem orzeczenia, w których sądy rozważają kwestię interesu prawnego po stronie żądającego zabezpieczenia lub wnikają w sens praktycznych następstw udzielenia takiego zabezpieczenia, są nieliczne.

Przede wszystkim chodzi więc o to, by omawiane sposoby zabezpieczenia roszczeń, z natury swej dość nietypowe, były stosowane ostrożnie, tam, gdzie jest to możliwe, po odpowiednim rozważeniu charakteru prawnego zaskarżonej uchwały i konsekwencji ewentualnego wstrzymania jej skuteczności, a także po wyważeniu interesów, którym zabezpieczenie takie miałoby służyć, i tych, w których mogłoby spowodować uszczerbek. Ponieważ zaś przyczyny niedostatków aktualnego stanu praktyki orzeczniczej w tym zakresie można po części upatrywać również w braku szczególnej regulacji prawnej, zasadne wydaje się poddanie pod rozagę potrzeby podjęcia stosownej aktywności prawodawczej.

RESOLUTION EFFECTIVENESS SUSPENSION AS THE SECURITY FOR ACTIONS FOR REVOKING THE RESOLUTION OR PRONOUNCING ITS INVALIDITY

Summary

The article aims to outline and sort out practical, but not sufficiently recognized by the doctrine of law and jurisprudence, issues of the security for claim by suspending the effectiveness (enforceability) of the company general meetings' resolutions that are contested under the provisions of the Code of Commercial Partnerships and Companies. The considerations include the nature of this way of securing, terminological issues as well as its conditions and admissibility depending on the legal character and subject of the resolution and time when the security is granted. The analysis leads to the conclusion that, contrary to the liberal attitude of the judiciary, not all resolutions and not in all circumstances undergo the security for claim consisting in the suspension of their effectiveness.

Keywords: security for claim, suspension of the resolution effectiveness, suspension of the resolution enforceability, resolution, meeting of shareholders, general meeting, action for revoking the resolution, action for pronouncing invalidity of the resolution, appeal from a resolution, company, limited liability company, joint-stock company

BIBLIOGRAFIA

- Allerhand M., *Kilka uwag o wyrokach konstytucyjnych (dokończenie)*, „Polski Proces Cywilny” 1936, nr 11, s. 289–295.
- Antoszek P., *Charakter prawny aktu głosowania współnika spółki kapitałowej*, „Prawo Spółek” 2005, nr 9, s. 2–10.
- Bieniak J., Bieniak M., Nita-Jagielski G., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2017.
- Bilewska K., Warzecha M., *Dopuszczalność stosowania art. 58 § 3 k.c. do uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych — polemika*, PPH 2010, nr 7, s. 54–58.
- Bogusz T., Bilewska K., *Zabezpieczenie roszczenia o stwierdzenie nieważności uchwały*, MPH 2011, nr 1, s. 5–9.
- Czerniawski R., *Kodeks spółek handlowych. Przepisy o spółce akcyjnej. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2004.
- Flejszar R., Koczur S., *Moc wiążąca uchwał organów spółek kapitałowych wobec osób trzecich*, „Prawo Spółek” 2009, nr 7–8, s. 2–12.
- Frąckowiak J., *Charakter prawny uchwał organów spółek kapitałowych a ich zaskarżalność*, PPH 2014, nr 9, s. 26–33.
- Frąckowiak J., *Handlowe czynności kreujące*, PPH 2008, nr 12, s. 4–15.
- Frąckowiak J., *Uchwały organów spółki kapitałowej a czynności prawne dokonywane przez tę spółkę*, [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010, s. 109–124.
- Frąckowiak J., *Uchwały zgromadzeń współników spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą*, PPH 2007, nr 11, s. 5–15.
- Ganobis M., *Uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych a pojęcie czynności prawnej*, MoP 2007, nr 23, s. 1293–1298.
- Godlewski M., *Glosa do uchwały SN z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 49/10*, LEX/el. 2012.

- Jurcewicz W., *Legitymacja czynna odwołanych członków władz spółki do zaskarżenia uchwał zgromadzenia wspólników*, „Glosa” 2008, nr 1, s. 28–46.
- Kidyba A., *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, SIP LEX 2017, komentarz do art. 249 KSH.
- Kidyba A., Dumkiewicz M., *Konstytucyjny charakter wyroku sądu stwierdzającego nieważność sprzecznej z umową uchwały wspólników; zaskarżenie uchwały spółki — glosa — III CZP 13/13*, MPH 2014, nr 1, s. 38–43.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do art. 730–1217*, red. A. Jakubecki, wyd. 7, Warszawa 2017.
- Kodeks postępowania cywilnego*, t. III, *Komentarz. Art. 730–1088*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, wyd. 6, Warszawa 2015.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, *Art. 506–1217*, red. M. Manowska, wyd. 3, Warszawa 2015.
- Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, wyd. 2, Warszawa 2017.
- Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008.
- Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, Warszawa 2009.
- Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J. Strzępka, wyd. 7, Warszawa 2015.
- Kodeks spółek handlowych*, t. III B, *Spółka akcyjna. Komentarz art. 393–490*, red. A. Opalski, Warszawa 2016.
- Kul Gawczuk D., *Uchwały nieistniejące — ujęcie systemowe*, cz. 1, „Prawo Spółek” 2009, nr 9, s. 2–12.
- Kwaśnicki R.L., Frelak P., *Konstytucyjny charakter wyroku stwierdzającego nieważność uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej/zasady zaskarżania uchwał zarządu, rady nadzorczej i komisji rewizyjnej*, MOP 2014, nr 1 (dodatek).
- Łazarewicz A., *Spór o dopuszczalność zabezpieczenia powództwa o zaskarżenie uchwały wspólników spółki kapitałowej poprzez zawieszenie postępowania rejestrowego*, *Studia Prawno-Ekonomiczne*, t. XCIX, 2016, s. 103–114.
- Marcysiak M., *Glosa do uchwały SN z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 49/10*, LEX/el. 2011.
- Marszałkowska-Krześ E., *Charakter prawny uchwały*, PPH 1998, nr 6, s. 23–26.
- Marszałkowska-Krześ E., *Skutki zaskarżenia uchwały wspólników w spółce z o.o.*, PPH 1999, nr 4, s. 31–36.
- Marszałkowska-Krześ E., *Zawieszenie postępowania rejestrowego jako zabezpieczenie roszczenia przez sąd orzekający w sprawie zaskarżenia uchwały będącej podstawą wpisu w rejestrze [w:] Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, red. J. Gudowski, K. Weitz, t. 1, Warszawa 2011, s. 915–922.
- Osajda K., *Zagadnienia prawne dotyczące przepisów kodeksu spółek handlowych rozpatrywane przez Sąd Najwyższy w 2010 r.*, „Glosa” 2011, nr 3, s. 5–22.
- Owczarewicz A., *Zabezpieczenie powództwa o uchylenie bądź stwierdzenie nieważności uchwał organów właścicielskich spółek kapitałowych przez zawieszenie postępowania rejestrowego po nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego*, PS 2012, nr 11–12, s. 138–145.
- Radwan A., *Szantaż korporacyjny i sposoby jego ograniczenia de lege lata i de lege ferenda*, PPH 2003, nr 11, s. 21–27.
- Rodzinkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Sikorska-Lewandowska A., *Wstrzymanie skuteczności uchwały w przedmiocie zmian w składzie organów spółki kapitałowej*, MPH 2016, nr 4, s. 39–45.
- Sikorska-Lewandowska A., *Zabezpieczenie powództwa przez wstrzymanie wykonania uchwały odwołującej członka zarządu. Glosa do postanowienia SA w Gdańsku z dnia 25 lutego 2016 r., V ACz 108/16*, „Glosa” 2016, nr 4, s. 30–37.
- Skrodzki K., *Glosa do uchwały SN z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 49/10*, PiP 2011, nr 12, s. 124–129.

- Sołtysiński S., *Charakter prawny uchwał rady nadzorczej*, [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010, s. 952–968.
- Sołtysiński S., Czy „istnieją” uchwały „nieistniejące” zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni?, PPH 2006, nr 2, s. 4–14.
- Sołtysiński S., *Jak mniejszość nadużywa praw w spółkach akcyjnych*, „Rzeczpospolita” 15 lutego 2017 r., s. C4.
- Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 3, Warszawa 2008.
- Spółka akcyjna. Komentarz*, red. J. Okolski, Warszawa 2001.
- System Prawa Handlowego. Prawo spółek handlowych*, t. 2B, red. S. Włodyka, Warszawa 2007.
- Wiśniewski A.W., *Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny*, t. 3, Warszawa 1993.
- Wolak G., *O charakterze prawnym uchwał wspólników oraz organów spółek handlowych — uwag kilka*, „Prawo Spółek” 2010, nr 9, s. 37–46.
- Wróblewski S., *Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 października 1920*, Dz. Ust. N. 111 poz. 733, wraz z rozporządzeniami wykonawczymi, Kraków 1921.
- Zamojski Ł., *Dopuszczalność zawieszenia postępowania rejestrowego przez sąd procesowy w ramach zabezpieczenia powództwa o uchylenie/stwierdzenie nieważności uchwały organu właścielskiego spółki kapitałowej*, „Głosa” 2015, nr 3, s. 63–73.